

BUXORO MUZEYNING TASHKIL TOPISHI TARIXI

Gulyamov Alisher Azizovich

Osiyo Xalqaro Universiteti, "Tarix va filologiya" kafedrası o'qituvchisi

aligulyamov1997@gmail.com<https://doi.org/10.5281/zenodo.14521470>

Annotatsiya. Buxoroda muzey ochishga qilingan harakatlar va bu harakatlarda faol ishtirok etgan tarixchilar faoliyati haqida so'z boradi. Buxoroning turli tarixiy yodgorliklarida eksponatlar to'planib muzeylar ochilishi va ularning ochilishi kimlarning nomi bilan bog'liqligi maqolada o'z aksini topgan.

Kalit so'zlar: Tarixiy asori-atika sho'bası, "Buxoro axbori" gazetasi, Nazir afandi, Qori Yo'ldosh muzaxonasi, amirning yozgi qarorgohi Sitorai Mohi Xosa, Sredazkomstaris, Ko'kaldosh madrasasi, arxitektor A.Loginov.

HISTORY OF THE BUKHARA MUSEUM

Abstract. The article discusses the efforts made to open a museum in Bukhara and the activities of historians who actively participated in these efforts. The article reflects the collection of exhibits in various historical monuments of Bukhara and the opening of museums and the names of those who connected their opening.

Keywords: Department of Historical Antiquities, "Bukhara News" newspaper, Nazir Efendi, Qori Yuldash Museum, the summer residence of the emir Sitorai Mohi Khosa, Sredazkomstaris, Kukaldash Madrasah, architect A. Loginov.

ИСТОРИЯ БУХАРСКОГО МУЗЕЯ

Аннотация. Рассказывается о попытках открытия музея в Бухаре и деятельности историков, активно участвовавших в этих усилиях. В статье отражено открытие музеев в различных исторических памятниках Бухары и их названия.

Ключевые слова: Отдел исторических реликвий и древностей, газета «Бухара Ахбори», Назир Эфенди, музей Кори Юлдош, летняя резиденция эмира Ситораи Моху Хоса, Средазкомстарис, медресе Кокалдош, архитектор А.Логинов.

Maorif vaziri boshchiligidagi "Tarixiy asori-atika sho'bası" ikki yil davomida samarali ishladi. 1920-1922 yillar davomida bir muzey tashkil qilib, unda namoyish qilishga arzirli, tarixiy ahamiyatga ega ashyoviy materiallar to'plandi. Muzey 1922-yil 8-noyabrda ochiladi¹. Buxoro muzeyining ochilish sanasi borasida yagona fikr mavjud emas. Tadqiqotchi N. Yo'ldoshev muzey ochilishini 1927-yil bilan belgilaydi². Biroq Buxoro muzeyi o'z faoliyatini 1922-yilda

¹Йўлдошев Н. Бухоро музейи //Фан ва турмуш.1959. №12. –Б.32

² Бухоро ахбори. 112-сон. 1922 йил 23 ноябр.

boshlaganini o'sha yillarda chiqib turgan "Buxoro axbori" gazetasidagi e'lon tasdiqlaydi. O'sha paytdagi Nozirlar Sho'rosi raisi Ato Xo'ja, Maorif nozirligidagi mutasaddi rahbarlar, Rossiyaning Buxoro Respublikasidagi vakolatxonasi boshlig'i N.I.Sokolov hamda xalq vakillari ishtirokida 8 noyabrda Buxoro muzeyining rasmiy ochilish marosimi bo'lib o'tdi.

Muzeyning ochilish marosimida Ato Xo'ja so'zga chiqib, Buxoroda muzey tashkil etilishining madaniy-ma'rifiy ahamiyati xususida gapirdi³. N.I. Sokolov rus vakolatxonasi qaramog'ida ochilgan Fayzulla Xo'jayev nomli qiroatxona (kutubxona) hisobidan muzey uchun ayrim kitoblar bergandi.

Muzey ochilishi o'sha paytda muhim tarixiy voqea bo'lib, unga tashrif buyuruvchilarning son-sanog'i bo'lmagan. Mazkur xayrli ishni amalga oshirish oson bo'lmagandi, albatta. Buxoro muzeyi ochilishi marosimida muallimlardan biri Nazir afandi so'z olib, muzeyga "Qori Yo'ldosh muzaxonasi" deb nom berishni taklif qiladi. Ushbu taklif barcha ishtirokchilar tomonidan ma'qullandi. Qori Yo'ldosh esa marosim oxirida masala yuzasidan o'z fikr-mulohazalarini bildirdi.

Muzeyning direktori etib Aminjon Po'latov tayinlangan. Uning birinchi binosi avvalgi xitoy banki binosida joylashgan (hozirgi San'at muzeyi binosi). Mirzo Salimbek muzeyning Ko'kaldosh madrasasida joylashganini qayd etsa, K.Raxmonov⁴ muzeyning birinchi binosi sifatida Sitorai Moxi Xosa binosini ko'rsatadi. Lekin arxiv hujjatlarining guvohlik berishicha, 1927-yil boshida muzeyga mo'ljallab Ko'kaldosh madrasasi ta'mirlanayotgan paytda Zerkomissiya (Zarafshon okrug komissiyasi) muzeyni Buxoro amirining yozgi qarorgohi Sitorai Mohi Xosada ochish taklifi bilan chiqadi. Biroq, bunga Oblispolkom (Zarafshon viloyat ijroya qo'mitasi) ruxsat bermaydi va Ko'kaldosh madrasasidagi ta'mirlash ishlari tugatilib, muzey faoliyatini shu madrasada boshlashga ruxsat beriladi. Demak, muzey Ko'kaldosh madrasasida 1927-yilda ochilgan. Amirning yozgi qarorgohi Sitorai Mohi Xosa esa 1931-yil Buxoro muzeyi filialiga aylantirilgan. Aslida bu ishlar 1927-yil boshlarida boshlangan edi.

Muzey beshta xonadan iborat bo'lib, binosining yonida teatr, klub, kutubxona joylashgan va bular birgalikda madaniyat maskanini tashkil etgan.

Birinchi muzey ekspozitsiyasi (ko'rgazma) tizimli bo'lmay, unga har xil qadimiy ashyolar jamlangan edi. Yig'ilgan ashyolar 168 donani tashkil etib, ular matolar, qoshg'ar vazalari, sopol buyumlar, qo'lyozmalar, misgarlik va zargarlik buyumlaridan iborat bo'lgan. Asosiy maqsad - ommani o'ziga chorlash va qiziqtirish bo'lgani uchun muzey ashyolari muntazam to'ldirib borilgan. 1924-yilda tematik ekspozitsiya (mavzuli ko'rgazma) tashkil qilinadi va u qishloq

³ Бухоро ахбори. 112-сон. 1922 йил 23 ноябр.

⁴ Рахмонов К. "Бухоро ахбори" ва "Озод Бухоро" газеталари-Бухоро Халқ Совет Республикаси тарихини ўрганиш манбаси. Тарих фанлари номзоди илмий даражасини олиш учун ёзилган диссертацияси автореферати. -Тошкент: 2009.-Б.115.

xo'jaligi mehnatkashlariga bag'ishlanadi. Ko'rgazma o'zining saqlov vazifalarini bajarmagani va o'sha davr tuzumining targ'ibotchisiga aylangani uchun yopib qo'yilgan.

Muzey uchun 1922-1924 yillardagi faoliyat birinchi bosqich bo'lib, bu davrda muzey shakllantirildi va Buxoroda ijtimoiy madaniyatni ko'rsatuvchi muzey instituti vujudga keldi.

XX asr birinchi choragi oxiridan muzeysunoslik va o'lkashunoslikda yangi davr boshlandi. 1925-yil may oyidan boshlab O'zbekiston SSR xalq komissariati buyrug'iga asosan muzey sohasini rivojlantirishga alohida e'tibor qaratildi.

Sredazkomstaris (O'rta Osiyo madaniy yodgorliklarni muhofaza qilish qo'mitasi) bayonnomasidatarixiy yodgorliklari ko'p bo'lgan Xorazm, Buxoro, Samarqand, Farg'ona hududlaridagi obidalarni ta'mirlash ishiga e'tibor qaratish, bu erlarda joriy yilda yangi muzeylarni tashkil etish va yil oxirigacha muzey faoliyatini tartibga solish va takomillashtirish, ularning yillik xarajatlarini ishlab chiqish vazifalari belgilab qo'yilgan.

"Sredazkomstaris" barcha qo'mitalarga quyidagi topshiriq bilan murojaat qiladi:

- viloyatlarda o'zbekshunoslik (o'lkashunoslik) ishlarini etnografiya, antropologiya va atamashunoslik sohalari bilan birgalikda olib borish va bu sohani aynan uchta viloyatda, ya'ni Xorazm, Buxoro, Farg'onadajonlantirish;

- etnografiya sohasiga alohida e'tibor qaratish va muzeyning etnografiya bo'limi uchun qimmatbaho va nodir ashyolarni yig'ish. Ularning yo'qolib ketish xavfini oldini olish;

- muzeylarda antropologiya xonalari tashkil etish va ularning doimiy faoliyat olib borishi uchun sharoit yaratish;

- atamashunoslik sohasini rivojlantirish, muzey eksponatlarini shu soha yordamida ilmiy muomulaga kiritish, eksponatlar mahalliy tilda qanday nomlangan bo'lsa, ularni shu nomda yozish va ashyoning tarixini yozishda atamashunoslikdan foydalanish.

Yuqoridagilardan kelib chiqib, antropologiya sohasi bo'yicha viloyatlarda ilmiy maslahatchi qilib L.V.Oshanin tayinlangan. Yig'ilishda yana bir masala - maxsus o'quv-kurslarni tashkil etib, shu hududlarda istiqomat qilayotgan aholini muzey ishi, madaniy yodgorliklarni muhofaza qilish sohalaridagi bilimni oshirish va ishlash uchun jalb etish muhokama qilingan edi. Uning loyihasini ishlab chiqish viloyat mutasaddilariga vazifa qilib topshiriladi ⁵.

Buxoroda muzey ishi Narkompros (Xalq komissariati) ixtiyoridan olinib, Buxkomstaris (Buxoro madaniy yodgorliklarini muhofaza qilish qo'mitasi)ga topshiriladi. O'sha paytlarda bu tashkilotni M.Saidjonov va ilmiy maslahatchi B.I.Butkevich boshqarar edi. Buxkomstaris o'z oldiga yangi muzey ochish vazifasini qo'ydi. Bu uchun unga moliyaviy mablag' kerak edi. Ammo Narkompros 1927-yilning 1-martigacha davlat byudjetidan Buxoro muzeyi uchun hech qanday

⁵ Бухоро вилоят давлат архиви. 629 -фонд, 1-рўйхат, 4-иш, 2,3,4-варақлар.

mablag' ajratmagan. Bunga javoban B. Butkevich yordam so'rab, Sredazkomstaris va Toshkentga telegramma jo'natadi⁶.

Bundan tashqari muzey binosi uchun ham bahs-munozalardavom etayotgan edi. 1925-yil 12-sentyabrda Sredazkomstaris yig'ilishida V.K.Kostko Buxoro muzeyini Timi Abdullaxon yodgorligida ochish taklifi bilan chiqadi.

Bundan oldinroq Buxkomstarisning 1925-yil 8-sentyabrdagi yig'ilishida ham shu masala, ya'ni muzeyni Timi Abdullaxon yodgorligida ochish masalasi ko'rilgan edi. Buxkomstarisning bir necha tekshirish guruhlar ham buni ma'qullagan. Hatto BXSРning Maorif noziri bu taklifni qo'llab-quvvatlaydi va ta'mirlash uchun ikki ming rubl' ajratadi. Binoni birinchi navbatda yorug' qilishga alohida e'tibor qaratish kerakligi, buning uchun har bir gumbazchalar ostiga fonuslar o'rnatish, bino polini beton qilish, ichki qism devorlarini suvoqlash, binoni isitish va qishda zaxnam chiqishini oldini olish choralari ko'rish ko'zda tutiladi. Buninguchun hammasi bo'lib 10-12 ming rubl kerak bo'lgan. Buxkomstaris Timi Abdullaxon uchun qiladigan xarajatlar ro'yxatini Sredazkomstarisga taqdim etadi⁷.

Sredazkomstarisning 1925-yil 11-oktyabrdagi yig'ilishida "Zerkomissiya" (Zarafshon okrug komissiyasi) rahbari Abdurauf Fitrat hisoboti eshitilib, hisobotning ikkinchi qismida Buxoro muzeyi uchun bino masalasiga to'xtaladi. Tekshirish komissiyasi xulosasicha, xavfsizlik nuqtai-nazaridan muzey binosi quruq bo'lishi, nam va zax muzey ashyolariga jiddiy zarar etkazishini inobatga olgan holda havo aylanishi va almashishi uchun qulay sharoit yaratilishi, asosiysi, isitish imkoniyatiga ega va yong'in xavfsizligi qoidalari hisobga olingan bo'lishi kerak edi. Zerkomissiya yuqoridagi kamchiliklarni inobatga olib, Timi Abdullaxon binosi muzey uchun mos emas, degan xulosaga keladi. Zerkomissiya muzey uchun qulay bino sifatida Ark binosini tavsiya etadi⁸.

Zarafshon viloyat ijroiya qo'mitasi Sredazkomstarisga muzeyni amirning yozgi qarorgohi Sitorai Mohi Xossada ochish taklifi bilan chiqadi. Ammo Zerkomissiya amirning yozgi qarorgohi shahardan ancha uzoqligini, ashyolarni saqlash va qo'riqlash tizimining yo'qligini asoslab beradi. Yuqoridagi sabablarga ko'ra, Sitorai Mohi Xosa yodgorligida muzey ochish taklifi keyinroqqa qoldiriladi.

Shundan so'ng Buxkomstaris bo'lajak muzeyni evropacha ta'mirlangan Ko'kaldosh madrasasida ochish taklifi bilan chiqdi⁹. Ko'kaldosh madrasasi saqlov imkoniyatlari yuqoriligi va

⁶ Ниязова М.И. Из истории деятельности Бухарского музея (1925-1927 гг.). // Из истории культурного наследия Бухары.- Вып. 2.- Бухара: "Бухоро",1994. – С.39.

⁷ Ўша жойда.

⁸ Бухоро вилоят давлат архиви. 629-фонд, 1- рўйхат, 3-иш, 1-варақ

⁹ ЎзР МДА 394-фонд,1-рўйхат, 309-иш, 4-варақ. Бухоро вилоят давлат архиви. 1175-фонд, 1- рўйхат, 2-иш, 31-варақ.

madrasaning xonalari ozroq ta'mirlansa, muzey uchun qulay binoga aylanishi ta'kidlandi.

Ko'kaldosh madrasasini ta'mirlash ishlari arxitektor A.Loginovga topshirilgan. O'sha paytlarda muzeyni ta'mirlash uchun eng og'ir muammo moliyaviy mablag' masalasi edi. Buxkomstaris yordam so'rab Buxoro kosiblar uyushmasi va Kogon temir yo'l rahbariyatiga marojaat qiladi. Muzeyni ta'mirlash ishlari 1926-yil mart oyidan boshlandi. Buxoro muzeyi uchun 3236 rublga yangi vitrina va jihozlar sotib olindi.

REFERENCES

1. Gulyamov, A. A. (2024). JAMIYATIMIZNING IJTIMOIIY-IQTISODIY, MA'NAVIY-MADANIY SOHALARIDA OILANING ROLI. *ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ*, 36(2), 149-153.
2. Azizovich, G. A. (2024). Trade Relations of Population in Bukhara Emirate, Shariah Rules and Regulations in Commercial Affairs, Partnership Relations. *EUROPEAN JOURNAL OF INNOVATION IN NONFORMAL EDUCATION*, 4(9), 189-194.
3. Azizovich, G. A. (2024). Family-Marriage and Inheritance Relations of the Population in the Bukhara Emirate. *Miasto Przyszłości*, 53, 964-969.
4. Akmalovna, Q. G., & Asror, A. A. (2023). Formation of Religious Ceremonies. *Central Asian Journal of Social Sciences and History*, 4(3), 167-172.
5. Saloxov, A., & Qamariddinova, G. A. (2023). BUXORO JADIDLARINING TA'LIM-TARBIYAGA OID G'OYALARINING NAZARIY-AMALIY ASOSLARI. *SCHOLAR*, 1(28), 55-69.
6. Salokhov, A. K. (2024). THE YOUNG PEOPLE ARE FORMED, THE ENLIGHTENED-INFORMATORS OF BUKHO USE YOUR IMAGINATION STYLE BASICS. *JOURNAL OF SCIENCE, RESEARCH AND TEACHING*, 3(4), 16-19.
7. Salokhov, A., & Qamariddinova, G. A. (2023). SOCIO-PHILOSOPHICAL AND PEDAGOGICAL BASIS OF THE CONCEPT OF TOLERANCE. *Educational Research in Universal Sciences*, 2(8), 200-213.
8. Haqqulov, M. Y. O. G. L. (2022). Markaziy Osiyoda ilk diplomatik munosabatlar tarixi. *Science and Education*, 3(10), 385-389.
9. Yunusovich, H. M. (2024). Experiences Related to the Fine Fiber Cotton of Uzbekistan during the Years of Soviet Authority. *EUROPEAN JOURNAL OF INNOVATION IN NONFORMAL EDUCATION*, 4(9), 129-132.
10. Yunusovich, H. M. (2024). The Formation, Development and Role of the High Seljuk Empire Founded by the Turkic Peoples in the Islamic World. *Miasto Przyszłości*, 53, 956-959.

11. Sayfutdinov Feruz Ilniyoz o'g'li. (2023). XX ASR 2-YARMI XXI ASR BOSHLARI ZARAFSHON VOHASIDA ETNOSLARARO MUNOSABATLAR. *TA'LIM VA RIVOJLANISH TAHLILI ONLAYN ILMIY JURNALI*, 3(9), 1–5. Retrieved from <https://sciencebox.uz/index.php/ajed/article/view/7941>
12. Sayfutdinov, F. (2024). MANG'IT AMIRLARI DAVRIDA BUXORO AMIRLIGI ME'MORCHILIK SOHASI RIVOJI. *Modern Science and Research*, 3(10), 620–629. Retrieved from <https://inlibrary.uz/index.php/science-research/article/view/45335>
13. Ilniyazovich, S. F. (2024). *Historiography of Various Expeditions and their Results in the Regions Inhabited by Karakalpaks in the First Half of the 20th Century*. *EUROPEAN JOURNAL OF INNOVATION IN NONFORMAL EDUCATION*, 4 (9), 159–165.
14. Sayfutdinov, F. . (2024). ILLUMINATION OF THE SPIRITUAL LIFE OF THE KARAKALPAK PEOPLE IN RESEARCH. *Journal of Universal Science Research*, 2(5), 441–452. Retrieved from <https://inlibrary.uz/index.php/universal-scientific-research/article/view/34891>
15. Toshpo'latova, S. (2024). TARIX FANINI O'QITISHDA SAMARALI METODLAR. *Modern Science and Research*, 3(11), 774-782.
16. Тошполатова, Ш. (2024). THE PRESENT IRANIANS. *Журнал универсальных научных исследований*, 2(5), 453-462.
17. Toshpo'latova, S. (2024). BUXORODAGI SAROYLAR. *Modern Science and Research*, 3(5), 522-529.
18. Toshpo'latova, S., & Xudoyqulov, S. (2024). History And Ethnology Of Olot District. *Modern Science And Research*, 3(5), 148-151.
19. Toshpo'latova, S., & Jo'rayeva, M. (2024). HISTORY AND ARCHITECTURAL MONUMENTS OF JONDOR DISTRICT. *Modern Science and Research*, 3(2), 447-450.
20. Qizi, R. S. S., Shukhratovna, T. S., & Karamatovna, M. A. (2024). Implementation of Education and Protection of Children's Rights in the age of Technology. *SPAST Reports*, 1(7).
21. Shuhratovna, T. S. (2024). Linguistic Anthropology. *European Journal Of Innovation In Nonformal Education*, 4(3), 432-437.
22. Toshpo'latova, S. S., & Naimov, I. N. (2023). MS ANDREYEV–O'RTA OSIYO XALQLARI ETNOGRAFIYASINING YIRIK OLIMI. *Innovations in Technology and Science Education*, 2(8), 1214-1222.
23. Toshpo'latova, S., & Tursuntoshova, S. (2024). Khoja Abdulkholiq Gijduvani. *Modern Science and Research*, 3(2), 87-93.

24. Toshpo'latova, S. (2024). Ethnolinguistics Of Ethnologies Of Bukhara. *Modern Science and Research*, 3(2), 1004-1011.
25. Rahmonova, S. (2023). DYNAMICS AND MAIN DIRECTIONS OF SPIRITUAL AND CULTURAL EFORMS IMPLEMENTED IN UZBEKISTAN. *Modern Science and Research*, 2(10), 850-854.
26. Rahmonova, S. (2023). YANGI O 'ZBEKISTONDA MA'NAVIY-MADANIY ISLOHOTLAR. *Current approaches and new research in modern sciences*, 2(10), 40-43.
27. Rahmonova, S. (2023). YUKSAK MA'NAVIYATLI AVLOD-UCHINCHI RENESSANS BUNYODKORLARI. *Наука и технология в современном мире*, 2(3), 76-79.
28. Rahmonova, S. (2024). THE REFORMS IMPLEMENTED IN NEW UZBEKISTAN ARE THE FOUNDATION OF THE THIRD RENAISSANCE. *Modern Science and Research*, 3(2), 394-399.
29. Vahobovna, S. G. (2024). XX ASR BOSHLARIDA XITONING YAPON AGRESSIVASIGA QARSHI KURASHI. TALIM VA RIVOJLANISH TAHLILI ONLAYN ILMIY JURNALI, 4(5), 264-273.
30. 2. Srojeva, G. (2024). 1929-1932-YILLARDAGI JAHON IQTISODIY INQIROZI DAVRIDA YAPONIYA. *NRJ*, 1(2), 118-128.
31. 3. Vahobovna, S. G. (2024). Canada during the world economic crisis of 1929-1933. TALIM VA RIVOJLANISH TAHLILI ONLAYN ILMIY JURNALI, 4(4), 48-54.
32. 4. Srojeva, G. . (2024). ATTENTION PAID TO PRESCHOOL EDUCATIONAL INSTITUTIONS IN NEW UZBEKISTAN. *Modern Science and Research*, 3(2), 258–266. Retrieved from <https://inlibrary.uz/index.php/science-research/article/view/30750>
33. Srojeva, G. (2024). THE CANADIAN ECONOMY DURING THE GLOBAL ECONOMIC CRISIS. *Modern Science and Research*, 3(2), 57–63. Retrieved from <https://inlibrary.uz/index.php/science-research/article/view/30678>
34. Yusupovich, K. S. (2024). Abu Hafs Kabir and the Spread of the Hanafi Madhhab in Transoxiana. *EUROPEAN JOURNAL OF INNOVATION IN NONFORMAL EDUCATION*, 4(9), 204–207. Retrieved from <https://inovatus.es/index.php/ejine/article/view/4079>
35. Muyiddinov, B. (2023). XII-XIII ASRLAR DAVRIDA BUXORODA ILM – FANNING RIVOJLANISHI. *SCHOLAR*, 1(28), 341–345. <https://doi.org/10.5281/zenodo.10027071>
36. Muyiddinov Bekali. (2023). MO'G'ULLAR BOSQINI DAVRIDA BUXORONING AYANCHLI TAQDIRI. *TADQIQOTLAR.UZ*, 25(2), 212–215. Retrieved from <http://tadqiqotlar.uz/index.php/new/article/view/308>

37. Muyiddinov Bekali. (2023). THE ROLE OF BUKHARA AND OTHER CITIES IN THE MILITARY ART AND ARMY STRUCTURE OF KHOREZMSHAHS . ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ, 35(3), 55–58. Retrieved from <https://www.newjournal.org/index.php/01/article/view/10035>
38. Muyiddinov, B. (2024). BARTHOLD'S "СОЧИНЕНИЯ. ТОМ I. ТУРКЕСТАН В ЭПОХУ МОНГОЛЬСКОГО НАШЕСТВИЯ" THE HISTORY OF THE CREATION OF THE WORK. MODERN SCIENCE AND RESEARCH, 3(1), 699–702. <https://doi.org/10.5281/zenodo.10552555>
39. Xayrullayev, U. (2024). THE IDEA THAT MADE THE OTTOMAN STATE GREAT (RED APPLE II). *Modern Science and Research*, 3(2), 1071–1073. Retrieved from <https://inlibrary.uz/index.php/science-research/article/view/29533>
40. Xayrullayev, U. (2024). BRIEFLY ABOUT THE "RED APPLE" MYTHOLOGY OF THE TURKS. *Modern Science and Research*, 3(1), 568–572. Retrieved from <https://inlibrary.uz/index.php/science-research/article/view/28329>
41. Umidjon, X. (2024). Literacy and Information Exchange in the Ancient East and West. *EUROPEAN JOURNAL OF INNOVATION IN NONFORMAL EDUCATION*, 4(3), 179–183. Retrieved from <http://www.inovatus.es/index.php/ejine/article/view/2698>
42. Umidjon, X. (2023). 1918-1939-yillarda Polshaning ichki siyosatidagi o'zgarishlar. *Центр Научных Публикаций (buxdu.Uz)*, 42(42). извлечено от https://journal.buxdu.uz/index.php/journals_buxdu/article/view/10963
43. Sadullayev , U. . (2024). MAHALLA: UNDERSTANDING THE CONCEPT. *Medicine, Pedagogy and Technology: Theory and Practice*, 2(4), 376–385.
44. Sadullaev , U. . (2024). USE OF INFORMATION TECHNOLOGY IN EDUCATION. *Medicine, Pedagogy and Technology: Theory and Practice*, 2(5), 344–352.
45. Sadullaev, U. (2024). EDUCATION AND ARTIFICIAL INTELLIGENCE: A NEW ERA OF OPPORTUNITY. *Medicine, Pedagogy and Technology: Theory and Practice*, 2(6), 238–241.
46. Shokir o'g'li, S. U. (2024). Media literacy is a requirement of the modern world. *EUROPEAN JOURNAL OF INNOVATION IN NONFORMAL EDUCATION*, 4(3), 276–280.
47. Shokir o'g'li, S. U. (2024). Media literacy is a requirement of the modern world. *EUROPEAN JOURNAL OF INNOVATION IN NONFORMAL EDUCATION*, 4(3), 276–280.
48. Muxamedovna, G. M. (2024). PARANJI TARIXI, YOXUD O'RTA ASR AYOLLARINING KIYIMI HAQIDA.

49. Muxamedovna, G. M. (2024). Millatimiz Faxri-Buxoro Ma'rifatparvari. *Miasto Przyszłości*, 52, 557-562.
50. Muxamedovna, G. M. (2024). TA'LIM SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA AXBOROT KOMMUNIKATSIYA TEXNOLOGIYALARINING O 'RNI. *TA'LIM VA RIVOJLANISH TAHLILI ONLAYN ILMIY JURNALI*, 4(5), 97-102.
51. Mukhamedovna, G. M. (2024). The Sad Fate Of The Women Of Turkistan: About The "Hujum" Movement And Its Impacts On Agriculture. *SPAST Reports*, 1(7).
52. Muxamedovna, G. M. (2023). MAKTABLARDA TARIX FANINI O'QITISH AHAMIYATI. *Научный Фокус*, 1(5), 178-180.
53. Muxamedovna, G. M. (2023). TARIX FANINI O'QITISHDA INNOVATSION TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISHNING AHAMIYATI. *Научный Фокус*, 1(5), 175-177.
54. Gadayeva, M., & Ismoilova, Z. (2024). The Importance Of Studying The Science Of Youth Psychology In Improving People'S Lives. *Modern Science and Research*, 3(2), 676-683.